

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz z budżetu państwa za pośrednictwem Euroregionu "Tatry" w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Rzeczpospolita Polska – Republika Słowacka 2007-2013

Projekt podporovaný Európskou úniou z Európskeho fondu regionálneho rozvoja a zo štátneho rozpočtu prostredníctvom Euroregiónu Tatry v rámci Programu cezhraničnej spolupráce Poľsko – Slovenská republika 2007-2013

**MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA NAUKOWA
MEDZINÁRODNÁ VEDECKÁ KONFERENCIA**

**ROZWÓJ TURYSTYKI KULTUROWEJ I PRZYRODNICZEJ
NA POGRANICZU POLSKO-SŁOWACKIM**   **ROZVOJ KULTÚRNEHO
A PRÍRODNÉHO TURIZMU
NA SLOVENSKO-POLĽSKOM
POHRANIČÍ**

materiały konferencyjne   konferenčné abstrakty

Nowy Targ, 18 – 20.04.2012

czwartek – štvrtok, 19.04.2012

9.00 Powitanie i ciąg dalszy rejestracji [Registrácia účastnikov](#)

9.30 Rozpoczęcie konferencji [Začatie konferencie](#)

**10.00 Turystyka w obszarach przygranicznych
[Turizmus v pohraničnej oblasti](#)**

10.00	Dr Robert Faracik Uniwersytet Jagielloński	Granice polityczne a turystyka – wzajemne relacje na wybranych przykładach z Europy.
10.15	Mgr Dariusz Dyląg Akademia Wychowania Fizycznego w Krakowie	O konwencję turystyczną ze Słowacją.
10.30	Ing. Marta Machurková Ministerstvo Hospodárstva Slovenskej Republiky	Vnútrotný trh Slovenska – služby a spolupráca
10.45	Przerwa kawowa Prestávka na kávu	
11.00	Dr Robert Pawlusiński Uniwersytet Jagielloński	Turystyka w miastach przygranicznych polskich Karpat w świetle współczesnych kierunków rozwoju.
11.15	Dr Krzysztof Szpara Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie	Działania samorządów lokalnych i organizacji pozarządowych w zakresie rozwoju i promocji turystyki przyrodniczej i kulturowej przygranicznych obszarów województwa podkarpackiego.
11.30	Mgr. Katarína Stankovičová Hotelova akadémia Otta Brucknera	Hotelová akadémia Otta Brucknera v Kežmarku – jej miesto vo výchove budúcich pracovníkov v oblasti cestovného ruchu.
11.45	Dyskusja Diskusia	

12.00 Obiad [Obed](#)

**13.30 Turystyka przyrodnicza na pograniczu polsko-słowackim
[Prírodný turizmus na slovensko-poľskom pohraničí](#)**

13.30	Ing. Margaréta Malatinová Pieninský národný park	Prírodný potenciál Pieninského národného parku a aktivity cestovného ruchu.
13.45	Mgr Krystyna Popko – Tomaszewicz Gorczański Park Narodowy	Turystyka przyrodnicza na terenie Gorczańskiego Parku Narodowego – koncepcja, baza, przyszłość.
14.00	Ing. Pavol Majko Tatranský národný park	Vitajte v Tatranskom národnom parku: dodržiavanie návštevného poriadku v praxi.
14.15	Ing. Pavel Ballo Tatranský národný park	Monitoring kolónii švističa vrchovského tatranského (<i>Marmota marmota latirostris</i>) na polsko-slovenskej hranici a pytlactvo.
14.30	Dyskusja i przerwa kawowa Diskusia a prestávka na kávu	

**15.00 Turystyka kulturowa na pograniczu polsko-słowackim
[Kultúrny turizmus na slovensko-poľskom pohraničí](#)**

15.00	Doc. Ing. Jana Pitéková PhD Univerzita Mateja Bela	Mesto Kežmarok a kultúrny turizmus - projekt Slovenské kráľovské mestá.
15.15	Mgr Erika Cintulová Muzeum Kežmarský hrad	Kultúrny turizmus na Kežmarskom hrade.
15.30	Mgr Ewa Strauchmann Gorczański Park Narodowy	Gorce i Gorczański Park Narodowy jako obszar zainteresowania turystyki kulturowej.
15.45	Dr inż. arch. Hanna Hrehorowicz – Gaber Politechnika Krakowska	Górskie szlaki dziedzictwa kulturowego. Możliwości i uwarunkowania rozwoju w obszarze pogranicza polsko-słowackiego.
16.00	Przerwa kawowa Prestávka na kávu	

16.15	Dr inż. arch. Krzysztof Wielgus Politechnika Krakowska Inż. arch. kraj. Konrad Tondera Politechnika Krakowska	Szlak Historii Lotnictwa w Małopolsce – nowa oferta turystyki kulturowej na pograniczu polsko-słowackim.
16.30	Dr inż. arch. Jadwiga Środulska-Wielgus Politechnika Krakowska Mgr Małgorzata Maciaś Podhalańska Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Nowym Targu	Szlak Kultury Wołoskiej. Ochotnica – początek drogi.
16.45	Dyskusja Diskusja	

17.00 Kolacja **Večera**

piątek – piatok, 20.04.2012

8.00 Śniadanie **Raňajky**

8.30 Pokaz filmu „Rozmowny śpioch” (Słowacja, 34 min.)
Premietanie filmu „Zhovorčivý spachtoš” (Slovensko, 34 min.)

9.15 **Perspektywy rozwoju turystyki na pograniczu polsko-słowackim**
Perspektívy rozvoja cestovného ruchu na slovensko-poľskom pohraničí

9.15	Dana Rosová Múzeum Spiša v Spišskej Novej Vsi	Poľský turista na kultúrno-historických cestách Spiša.
9.30	Prof. dr hab. inż. Jan Golonka Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie Dr hab. inż. Marek Doktor, prof. AGH Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie Dr inż. Krzysztof Miśkiewicz Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie	Transgraniczny geopark pieniński jako stymulator rozwoju regionu.
9.45	Dr Franciszek Mróz Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie Mgr Łukasz Mróz Uniwersytet Jagielloński	Geneza i rozwój Drogi Św. Jakuba w państwach Grupy Wyszehradzkiej.
10.00	Dr Piotr Sadowski Podhalańska Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Nowym Targu	Ślady historii militarnej w południowej Małopolsce jako walory dla turystyki kulturowej.
10.15	Przerwa kawowa Prestávka na kávu	
10.30	Mgr Justyna Kuzon Podhalańska Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Nowym Targu	Walory przyrodnicze i kulturowe Pienin.
10.40	Dr Adam Mrocza Akademia Wychowania Fizycznego w Krakowie	Wybrane aspekty atrakcyjności turystycznej Babiogórskiego Parku Narodowego w świetle badań ankietowych.
10.50	Dr Małgorzata Muszyńska-Kurnik Podhalańska Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Nowym Targu	Atrakcyjność rekreacyjno-turystyczna Gorczańskiego Parku Narodowego.
11.00	Mgr Agnieszka Janas Podhalańska Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Nowym Targu	Koncepcja zastosowania programu konwersacyjnego jako inteligentnego doradcy turysty zorientowanego na dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze.
11.10	Dyskusja i podsumowanie konferencji Diskusja a zhrnutie konferencie	

11.30 **Wycieczka krajoznawcza na trasie Nowy Targ – Dębno – Czorsztyn – Niedzica – Kežmarok – Jurgów – Nowy Targ**
Terénna časť: Nowy Targ – Dębno – Czorsztyn – Niedzica – Kežmarok – Jurgów – Nowy Targ

W czasie wycieczki zaprezentowane zostaną trasy turystyczne opracowane przez młodzież HA OB oraz PPWSZ podczas warsztatów.

Około 12.30 obiad w Niedzicy. Planowany powrót ok. 15.00.

Dr Robert Faracik

Uniwersytet Jagielloński, Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej

Granice polityczne a turystyka - wzajemne relacje na wybranych przykładach z Europy

Granice polityczne należą do najbardziej istotnych elementów kształtujących ruch turystyczny. Istotną rolę odgrywają tutaj: stanowienie granic (istnieją granice, które nie są formalnie uznawane przez inne państwa) oraz ich stabilność, czyli trwałość historyczna. Granice pełnią wiele funkcji, przy czym zwykle są postrzegane jako bariera przestrzenna.

Wraz ze wzrostem międzynarodowego ruchu turystycznego na początku XX wieku, konieczne stało się ustalenie spraw formalnych, związanych z przekraczaniem granic, m.in. dokumentów podróży oraz przepisów celnych. Efektem międzynarodowej współpracy w tym zakresie jest tworzenie organizacji i podpisywanie konwencji w zakresie przekraczania granic. Granice w turystyce mogą pełnić funkcję stymulatora, jak również bariery rozwoju, mogą też modyfikować przestrzeń turystyczną obszaru przygranicznego. Istnienie granicy może również stanowić istotny walor turystyczny – szczególnie przyciągają turystów miejsca zetknięcia się kilku granic, bądź też eksklawy – terytoria leżące w obrębie innych państw, na których można realizować określone rodzaje aktywności. Atrakcją turystyczną mogą być także nie istniejące granice.

Istnienie granicy sprzyja również rozwojowi innych form życia ekonomicznego, z których korzystają turyści – wykształcił się np. typ turystyki zakupowej, wykorzystujących różnice w cenie towarów po obu stronach granicy. Szczególnie popularnymi obszarami ruchu turystycznego są tutaj strefy wolnocłowe, bądź miejsca, w których przepisy prawne umożliwiają rozwój hazardu. Istnienie granic warunkuje także rozwój patologii, jak przemyt czy prostytucja. Przykładem granic o różnych funkcjach są wewnętrzne i zewnętrzne (stanowiące barierę) granice Unii Europejskiej.

Politické hranice a turizmus – vzájomné vzťahy na vybraných príkladoch z Európy

Politické hranice patria k najdôležitejším prvkom, ktoré formujú cestovný ruch. Dôležitú úlohu v tomto prípade plní: stanovenie hraníc (existujú hranice, ktoré nie sú formálne uznané inými štátmi) a ich stabilita, čiže stálosť v priebehu dejín. Hranice plnia mnoho funkcií, pričom všeobecne sú považované za priestorovú prekážku.

Súčasne s rastom medzinárodného cestovného ruchu na začiatku 20. storočia nevyhnutným sa stalo formálne riešenie záležitostí spojených s prekračovaním hraníc, okrem iného cestovných dokumentov a colných predpisov. V dôsledku medzinárodnej spolupráce v tejto oblasti vznikali organizácie, boli podpisované dohovory o prekračovaní hraníc. Hranice v turizme môžu plniť funkciu stimulatora alebo bariéry jeho rozvoju, môžu tiež modifikovať turistický priestor pohraničnej oblasti. Existovanie hraníc sa môže stať aj dôležitou turistickou hodnotou – najpríťažlivejšie sú pre turistov miesta styku niekoľkých hraníc alebo exklávy – územia nachádzajúceho sa na území iného štátu, na ktorých sa môže realizovať určité druhy aktivít. Turistickou atrakciou sa môžu stať aj už neexistujúce hranice.

Existovanie hraníc pozitívne ovplyvňuje aj rozvoj iných foriem ekonomického života, ktoré využívajú turisti – napr. vytvoril sa druh nákupného turizmu, ktorý je založený na cenových rozdieloch po obidvoch stranách hraníc. Zvlášť populárne v tomto prípade oblasti cestovného ruchu sú bezcolné zóny alebo miesta, v ktorých právne predpisy umožňujú rozvoj hazardu. Existovanie hraníc niekedy vytvára podmienky pre rozvoj patológií ako pašovanie a prostitúcia. Príkladom hraníc plniacich rôzne funkcie sú vnútorné a externé (ktoré tvoria bariéry) hranice Európskej únie.

Mgr Dariusz Dyla

Akademia Wychowania Fizycznego w Krakowie, Katedra Humanistycznych Podstaw Turystyki

O konwencję turystyczną ze Słowacją

W artykule omówiono historię starań o utworzenie konwencji turystycznej ze Słowacją po 1989 r., a zwłaszcza działań podejmowanych przez Euroregion „Tatry” oraz środowiska turystyczne i taternicze.

Tradycja podobnych umów sięga okresu międzywojennego – pierwszą konwencję z Republiką Czeskosłowacką wprowadzono w 1925 roku. Do przekraczania granicy upoważniały wówczas legitymacje Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego i Klubu československých turistů, a w sezonie zimowym – Polskiego Związku Narciarskiego i Svazu československých lyžarů. Konwencja działała do wybuchu II wojny światowej. W 1955 r. podpisano nową konwencję z Czechosłowacką Republiką Socjalistyczną, której zasięg ograniczał się do Tatr, a po rozszerzeniu obszaru w 1961 r. objął część Niżnych Tatr oraz Pieniny. W 1980 r. konwencja została zawieszona przez władze CSRS.

Z inicjatywy samorządów zrzeszonych w Euroregionie „Tatry”, od 1995 r. prowadzono rozmowy ze stroną słowacką. W tym samym roku weszły w życie dwie umowy międzynarodowe: umowa o małym ruchu granicznym oraz o przejściach granicznych, przejściach na szlakach turystycznych oraz zasadach przekraczania granicy państwa poza przejściami granicznymi. W 1996 r. podpisano umowę z Republiką Czeską, a w 1999 – z Republiką Słowacką w sprawie tworzenia turystycznych przejść granicznych. Kontrola ruchu turystycznego po obu stronach granicy nie została jednak ujednoczona, dochodziło też niekiedy do rozwiązań kuriozalnych, np. przejście granicy na odcinku Sromowce Niżne – Czerwony Klasztor wymagało przejścia przez Dunajec brodem. Wejście obu krajów do Unii Europejskiej niewiele zmieniło w zakresie turystyki transgranicznej – całkowitą swobodę ruchu turystycznego przyniosło dopiero ratyfikowanie układu Schengen w 2007 r.

O turistický dohovor so Slovenskom

V príspevku boli predstavené snahy o vypracovanie turistického dohovoru so Slovenskom po roku 1989, najmä aktivity realizované Euroregionom Tatry a horeleckými a turistickými organizáciami.

Tradícia podobných dohovorov siaha až do medzivojnového obdobia – prvý dohovor s Česko-Slovenskom bol podpísaný v roku 1925. Na jeho základe prekračovanie hraníc umožňovali preukazy Poľského tatranského spolku (Polskie Towarzystwo Tatrzańskie) a Klubu československých turistů a v zimnej sezóne – Poľského lyžiarskeho spolku (Polski Związek Narciarski) a Svazu československých lyžarů. Dohovor fungoval do začiatku 2. svetovej vojny. V roku 1955 bol podpísaný dohovor s Československou republikou, ktorý sa vzťahoval len na Tatry, a po rozšírení v roku 1961 pojal do seba aj Nižné Tatry a Pieniny. V roku 1980 dohovor prerušila vláda ČSSR.

Z iniciatívy samospráv skupených v Euroregione Tatry od 1995 prebiehali rokovania zo slovenskou stranou. V tom istom roku nadobudli platnosť dva medzinárodné dohovory: zmluva o malom pohraničnom styku a o hraničných prechodoch, prechodoch na turistických cestách a zásadách prekračovania štátnej hranici mimo hraničných prechodov. V roku 1996 sa podpísalo zmluvu s Českou republikou a v roku 1999 – so Slovenskou republikou o tvorení turistických hraničných prechodov. Kontrola turistického ruchu na obidvoch stranách hraníc nebola však zjednotená, niekedy prichádzalo aj ku kurióznym riešeniam, napr. turistický prechod na úseku Sromowce Niżne – Czerwony Klasztor vyžadovalo prebrodiť sa Dunajcom. Vstup obidvoch štátov do Európskej únie neprineslo veľa zmien v oblasti cezhraničnej turistiky – úplná sloboda cestovného ruchu bola možná až po ratifikácii Schengenského dohovoru v roku 2007.

Ing. Marta Machurková Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky

Vnútrotrh Slovenska: služby a spolupráca

Vnútrotrh Slovenska je charakteristický svojou veľkou otvorenosťou. Má to svoje výhody, ale i nevýhody. Otvorenosť umožňuje ľahší vstup nových investorov, nevýhodou je vyššia citlivosť na výkyvy, nestabilitu európskeho trhu a celosvetový vývoj. Malý a otvorený trh SR oveľa citlivejšie reaguje na vývoj ekonomiky či už v eurozóne alebo vo svete, rovnako aj na vývoj cien energií. Menšiu možnosť absorpcie výrobkov a služieb vyvažuje a dopĺňa daňovou politikou, hľadáním ďalších ciest na znižovanie administratívnej záťaže (aktívna činnosť jednotných kontaktných miest rýchle/okamžité založenie živnosti podaním žiadosti na jednom mieste), podporou budovania priemyselných parkov zelených, hnedých, rozvojom služieb.

Obchod a služby je možné vnímať z rôznych uhlov pohľadu. Aj minulosť môže byť často inšpiratívna, najmä v súčasnej dobe. Možnosť zastaviť sa, zamyslieť, vidieť problém z iného uhla pohľadu dáva napr. aj expozícia Múzea obchodu Bratislava. Mapuje vývoj obchodu, obalov, obchodnej techniky a pohostinstva od minulých storočí až po súčasnosť, prezentuje šikovnosť a vynaliezavosť našich predkov, ktorí sa pod patronátom boha obchodu Merkúra snažili robiť česť svojmu povolaniu i rodinnej tradícii. Dovoľujem si pozvať Vás na prehliadku tohto múzea, ako aj ďalších múzeí a pamiatok Slovenska, zapísaných v zozname UNESCO – Banská Štiavnica, Spišský hrad a okolie, Vlkolínec, Bardejov, Levoča, drevené kostolíky, jaskyne, Bukové pralesy Karpát.

Rynek wewnętrzny Słowacji: usługi i współpraca

Rynek wewnętrzny Słowacji charakteryzuje się dużą otwartością. Ma to swoje plusy i minusy. Otwarcie ułatwia wejście nowym inwestorom, minusem zaś jest wrażliwość na wahania, niestabilność rynku europejskiego oraz rozwój ogólnoswiatowy. Mały i otwarty rynek Słowacji bardzo mocno reaguje na rozwój gospodarczy w państwach strefy euro, a także światowy, w tym na zmiany cen energii. Mniejsze możliwości chłonięcia produktów i usług wyrównuje i uzupełnia polityką fiskalną, poszukiwaniem nowych dróg eliminowania obciążeń związanych z administracją (wprowadzenie zasady jednego okienka, w którym można szybko założyć działalność gospodarczą składając wniosek w jednym miejscu), wspieraniem budowy zielonych, brązowych parków przemysłowych, rozwojem usług.

Handel i usługi można obserwować pod różnym kątem. Nawet przeszłość może często inspirować, zwłaszcza w dzisiejszych czasach. Możliwość zatrzymania się, przemyślenia, spojzenia na problem z innego punktu widzenia daje np. wystawa Muzeum Handlu w Bratysławie. Prezentuje rozwój handlu, opakowań, techniki handlowej oraz hotelarstwa od wieków dawnych do czasów współczesnych, przedstawia mądrość i wynalazczość naszych przodków, którzy pod opieką boga handlu Merkurego starali się przynosić cześć wszystkim w swoim fachu oraz tradycji rodzinnej. Pozwolę sobie zaprosić Państwa do odwiedzenia tego muzeum oraz innych muzeów oraz zabytków Słowacji wpisanych na listę UNESCO – Bańska Szczawnica, Zamek Spiski i jego otoczenie, Vlkolínec, Bardiów, Lewocza, drewniane kościołki, jaskinie, puszcze bukowe Karpát.

dr Robert Pawlusiński, współpraca: mgr Bartosz Piziak Uniwersytet Jagielloński, Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej

Turystyka w miastach przygranicznych polskich Karpát w świetle współczesnych kierunków rozwoju

Karpaty stanowią jeden z głównych regionów turystycznych Polski. O jego atrakcyjności decydują w szczególności walory środowiska przyrodniczego umożliwiające rozwój różnych form turystyki. Atrakcyjność turystyczna Karpát bazuje także na przeszłości i dziedzictwie kulturowym tego regionu. Jest ono zróżnicowane, a jego największe skupienie obserwuje się w miastach. Ogółem w Karpatach Polskich znajduje się 58 miast, z czego ponad połowa leży w pasie przygranicznym. Miasta karpackie są zróżnicowane zarówno pod względem wielkości jak i rangi potencjału turystycznego. Niektóre z nich zawdzięczają swój rozwój bezpośrednio turystyce, jak Zakopane, Krynica czy Wisła.

Współcześnie większość miast karpackich postrzega turystykę jako jedną z ważniejszych szans na osiągnięcie rozwoju społeczno-gospodarczego. Dotyczy to zwłaszcza miast przygranicznych, które ze względu na swoje peryferyjne położenie oraz posiadane zasoby są wręcz uzależnione od turystyki. Miasta w Karpatach Polskich wykazują silne powiązania z ośrodkami regionalnymi: aglomeracją górnośląską, Krakowem i Rzeszowem. Wciąż stosunkowo słabo rozwija się turystyka przygraniczna. Poza głównymi centrami wypoczynku letniego i zimowego większość miast przygranicznych nie notuje znaczącej liczby turystów zagranicznych.

Aktywizacja turystyczna miast przygranicznych powinna opierać się na wykorzystaniu istniejącego potencjału kulturowego, który musi być zintegrowany w pakiet turystyczny wraz z istniejącą już ofertą górskiego wypoczynku letniego i zimowego. Dotychczas istniejące zasoby kulturowe w dość niewielkim stopniu były wykorzystywane do budowy oferty konkurencyjnej miast. Trendy obserwowane w innych miastach europejskich wskazują na duże możliwości w tym zakresie. Do najistotniejszych działań powinny należeć: tworzenie wspólnych, transgranicznych szlaków kulturowych, wspólna promocja miast na wewnętrznych i zewnętrznych rynkach, organizacja wydarzeń kulturalnych, sportowych i rozrywkowych w miastach po obu stronach granicy. Takie działania pozwolą na wykreowanie spójnej oferty turystycznej miast karpackich: polskich, słowackich i czeskich o komplementarnym charakterze.

Turizmus v prihraničných mestách Poľských Karpát v svetle súčasných smerov vývoja

Karpaty sú jeden z hlavných turistických regiónov Poľska. O jeho atraktivite rozhodujú najmä prírodné hodnoty, ktoré umožňujú rôznym foriem turistiky. Turistická atraktivnosť Karpát je spojená s minulosťou a kultúrnym dedičstvom tohto regiónu. Toto dedičstvo je rôznorodé a jeho najväčšia koncentrácia je v mestách. Všeobecne v Poľských Karpatoch sa nachádza 58 miest, v tom takmer polovica je v pohraničnom pásme. Karpatské mestá sú nerovnomerne zároveň ak ide o ich veľkosť ako aj stupeň turistického potenciálu. Niektoré svoj vývoj vďaka priamo turizmu. Sú to Zakopane, Krynica a Wisła.

Súčasne väčšina karpatských miest vníma turizmus ako jednu z dôležitejších šancí dosiahnuť sociálno-ekonomický rozvoj. Vzťahujú sa to najmä na prihraničné mestá, ktoré vzhľadom na svoje periférne položenie a zásoby, ktoré sú v podstate závislé od turizmu. Mestá v Poľských Karpatoch sú silne spojené s regionálnymi centrami: hornoslezskou aglomeráciou, Krakovom a Rešovom. Stále sa slabšie rozvíja prihraničný turizmus. Okrem hlavných centier letného a zimného oddychu väčšina prihraničných miest nezaznamenáva podstatný počet zahraničných turistov.

Turistická aktivizácia prihraničných miest by sa mala opierať na existujúcom kultúrnom potenciáli, ktorý by mal byť zintegrovaný a ponúkaný v podobe turistického balíku, v ktorom by sa našla aj ponuka letného a zimného horského oddychu. Existujúce kultúrne zásoby boli doteraz využívané do tvorenia konkurenčnej ponuky miest račej v nevelkom stupni. Trendy pozorované v iných európskych mestách poukazujú na obrovské možnosti v tejto oblasti. K najdôležitejším patria: tvorenie spoločných cezhraničných kultúrnych ciest, spoločná propagácia miest na vnútorných a externých trhoch, organizácia kultúrnych, športových a zábavných podujatí v mestách na oboch stranách hraníc. Takéto aktivity umožňujú vytvoriť spoločnú turistickú ponuku karpatských miest: poľských, slovenských a českých komplementárneho charakteru.

dr Krzysztof Szpara

Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie, Katedra Geografii

Działania samorządów lokalnych i organizacji pozarządowych w zakresie rozwoju i promocji turystyki przyrodniczej i kulturowej przygranicznych obszarów województwa podkarpackiego

Atrakcyjność turystyczna województwa podkarpackiego jest efektem m.in. urozmaiconej rzeźby terenu (zwłaszcza w części południowej) oraz ważnych i cennych obszarów chronionych (m.in. Bieszczadzki Park Narodowy i Magurski Park Narodowy). Jest to również teren słynący z różnorodności kulturowej. Przez wieki ścierały się tutaj wpływy polskie, ruskie (Łemkowie i Bojkowie), żydowskie i ukraińskie. Można tu też znaleźć pamiątki po Węgrach, Niemcach, Austriakach i wielu innych nacjach. Dlatego też najważniejszą rolę w regionie odgrywa turystyka poznawcza, a szczególnie jej dwie formy: turystyka przyrodnicza i turystyka kulturowa. Bardzo często te formy turystyki są związane z obszarem pogranicza polsko-słowackiego i polsko-ukraińskiego.

W artykule ukazano główne kierunki działań samorządów lokalnych oraz wybranych organizacji pozarządowych w zakresie rozwoju i promocji turystyki przyrodniczej i kulturowej przygranicznych obszarów województwa podkarpackiego. Do najważniejszych działań samorządów lokalnych w zakresie rozwoju i promocji turystyki w regionie należą: udział w targach turystycznych, organizowanie objazdów studyjnych, reklama w mediach, organizowanie imprez promocyjnych, działalność wydawnicza oraz organizowanie konferencji i warsztatów. Szereg z tych działań jest związanych z turystyką przyrodniczą, turystyką kulturową i obszarami pogranicza, które należą do najważniejszych obszarów recepcji turystycznej województwa podkarpackiego.

Podobnie znaczną aktywnością na polu szeroko pojętej działalności w kierunku rozwoju turystyki w regionie mogą poszczycić się liczne organizacje pozarządowe. Pracujący w nich pasjonaci, dysponujący szeroką wiedzą i znający lokalne uwarunkowania, sięgający z powodzeniem po środki pomocowe z różnych funduszy, potrafią zrobić wiele dobrego dla rozwoju i promocji turystyki przyrodniczej i kulturowej przygranicznych obszarów województwa.

Opatrenia miestnych samospráv a mimovládnych organizácií v oblasti vývoja a propagácii prírodného a kultúrneho turizmu v oblastiach podkarpatského vojvodstva

Turistická atraktivnosť podkarpatského vojvodstva je výsledkom pestrého reliéfu (najmä v južnej časti) a dôležitých a cenných chránených oblastí (okrem iného národných parkov: Bieszczadzki Park Narodowy a Magurski Park Narodowy). Je to tiež oblasť, ktorá je známa aj kultúrnou pestrosťou. Storočia sa tu stretávali vplyvy poľské, ruské (Lemkov a Bojkov), židovské a ukrajinské. Môžeme tu nájsť aj pamiatky po Maďaroch, Nemcoch, Rakúšanoch a aj iných národoch. Preto najdôležitejšiu úlohu v regióne odohráva turizmus poznávacieho charakteru a najmä jeho dve podoby: prírodný a kultúrny turizmus. Veľmi často sa tieto dve formy turizmu spájajú s poľsko-slovenskou a poľsko-ukrajinskou prihraničnou oblasťou.

V príspevku boli ukázané hlavné smery aktivít miestnych samospráv a vybraných mimovládnych organizácií v oblasti rozvoja a propagácii kultúrneho a prírodného turizmu prihraničných oblastí podkarpatského vojvodstva. Do najdôležitejších aktivít samospráv v oblasti rozvoja a propagácii turizmu v regióne patria: účasť v turistických trhoch, organizovanie exkurzií, reklama v médiách, organizovanie propagačných podujatí, vydavateľská činnosť a organizovanie konferencií a školení. Celý rad týchto aktivít je spojený s prírodným turizmom, kultúrnym turizmom a prihraničnými oblasťami, ktoré patria k najdôležitejším oblastiam turistického záujmu podkarpatského vojvodstva.

Podobne sa zvýšenou aktívnosťou v oblasti široko chápanej činnosti smerujúcej k rozvoju turizmu v regióne môžu pochváliť mnohé mimovládne organizácie. Pracujúci v nich koničkári, ktorí majú obrovské vedomosti a dobre poznajú miestne podmienky, efektívne využívajúci prostriedky z rôznych fondov, sú schopní realizovať aktivity podporujúce rozvoj a propagovanie kultúrneho a prírodného turizmu v prihraničných oblastiach vojvodstva.

Mgr. Katarína Stankovičová

Hotelova akadémia Otta Brucknera

Hotelová akadémia Otta Brucknera v Kežmarku – jej miesto vo výchove budúcich pracovníkov v oblasti cestovného ruchu

História školy je veľmi bohatá, jej korene siahajú až do roku 1895, kedy bola v starej budove školy zriadená Dievčenská evanjelická meštianska škola s vyučovacím jazykom nemeckým. V roku 1920 sa riaditeľom školy stal vynikajúci pedagóg Otto Bruckner, s menom ktorého je spojené vybudovanie Odbornej školy pre ženské povolania – Familienschule, na ktorej sa už vyučovali odborné predmety ako tovaroználectvo, obchodná korešpondencia, stenografia, účtovníctvo, ale aj varenie a stolovanie.

Škola sa postupne menila a vyvíjala, menili sa aj jej názvy, napríklad: Vyššia škola výživy, Stredná škola spoločného stravovania, Stredná hotelová škola, Hotelová škola, Hotelová akadémia. V roku 1997 Ministerstvo školstva Slovenskej republiky prepožičalo škole čestný názov Hotelová akadémia Otta Brucknera. V roku 1990 bol v škole zavedený model 5-ročného štúdia študijného odboru hotelová akadémia pre absolventov základnej školy, tento odbor s mnohými vylepšeniami vyučujeme dodnes. Naši žiaci majú možnosť počas štúdia absolvovať kurzy: barmanský, flaire, someliérsky, baristický, carvingový. Žiaci majú možnosť získať odborné a jazykové praktické zručnosti počas domácej a zahraničnej odbornej praxe, ktorú organizujeme v krajinách: Nemecko, Rakúsko, Švajčiarsko, Taliansko, Francúzsko, Grécko a Tunis.

Hotelová akadémia Otta Brucknera má vzhľadom na svoju tradíciu, polohu, potenciál veľmi dobré perspektívy aj v budúcnosti. Dúfajme len, že za 1 – 2 roky prídu do základných škôl silnejšie populačné ročníky, ktoré budú mať záujem získať kvalitnú odbornosť a budú sa chcieť v náročných odboroch, ktoré škola ponúka rozvíjať.

Akademia Hotelarstwa Otta Brucknera w Kieżmarku – jej miejsce w wychowaniu przyszłych pracowników ruchu turystycznego

Historia szkoły jest bardzo bogata, jej korzenie sięgają do 1895 roku, kiedy to w starym budynku szkolnym mieściła się żeńska ewangelicka szkoła mieszczańska z wykładowym językiem niemieckim. W 1920 roku dyrektorem szkoły został wspaniały pedagog Otto Bruckner, z którego nazwiskiem wiąże się wybudowanie szkoły kształcącej w zawodach kobiecych – Familienschule, w której uczono przedmiotów zawodowych jak towaroznawstwo, korespondencja handlowa, stenografia, księgowość a także gotowania i nakrywania do stołu.

Szkoła stopniowo zmieniała się i rozwijała, zmieniały się też jej nazwy: Wyższa szkoła żywienia (Szkoła Wyższa Żywienia), Stredná škola spoločného stravovania (Szkoła Średnia Żywienia Zbiorowego), Stredná hotelová škola (Szkoła Średnia Hotelarstwa), Hotelová škola (Szkoła Hotelarstwa), Hotelová akadémia (Akademia Hotelarstwa). W 1997 roku Ministerstwo Szkolnictwa Republiki Słowackiej nadało szkole honorową nazwę Hotelová akadémia Otta Brucknera (Akademia Hotelarstwa Otta Brucknera). W 1990 roku w szkole wprowadzono model pięcioletniej nauki w dziedzinie hotelarstwa dla absolwentów szkół podstawowych, kierunek ten z wieloma ulepszeniami przetrwał w szkole do dziś. Nasi uczniowie podczas nauki mają możliwość uczestniczyć w kursach: barmanskim, flair, carvingu, dla sommelierów, baristów. Uczniowie mają możliwość uzyskania umiejętności zawodowych i językowych oraz praktyki w kraju i zagranicą, w krajach takich jak Niemcy, Austria, Szwajcaria, Włochy, Francja, Grecja, i Tunezja.

Akademia Hotelarstwa Otta Brucknera dzięki swoim tradycjom, położeniu i potencjałowi ma bardzo dobre perspektywy także na przyszłość. Mamy nadzieję, że za 1 – 2 lata ze szkół podstawowych wyjdą liczniejsze roczniki, które będą chcieli uzyskać zawodowe wykształcenie i będą chcieli rozwijać swoje umiejętności w kierunkach, które oferuje szkoła.

TURYSTYKA PRZYRODNICZA NA POGRANICZU POLSKO-SŁOWACKIM PŘÍRODNÝ TURIZMUS NA SLOVENSKO-POLŤSKOM POHRANIČÍ

Ing. Margaréta Malatinová

Správa Pieninského národného parku

Prírodný potenciál Pieninského národného parku a aktivity cestovného ruchu

Pieniny predstavujú z hľadiska prírodnej, ale aj antropogénnej štruktúry krajiny ojedinelé a veľmi významné územie. Na jednej strane sa vyznačujú vysokými prírodnými hodnotami so vzácnymi a zachovalými ekosystémami, podmienenými hlavne vlastnosťami reliéfu a na druhej strane mimoriadnymi kultúrnymi, ale i estetickými hodnotami kultúrnej krajiny. Ojedinelý ráz dodávajú Pieninám najmä formy reliéfu so zaklesnutými meandrami prielomu Dunajca, so skalnými stenami a bralami rozmanitých bizarných tvarov.

Aby cestovný ruch v chránených územiach prispieval k udržateľnému rozvoju územia, musí byť v súlade s prírodou, krajinou a životným prostredím. Potrebné je tiež, aby všetci turisti, miestne obyvateľstvo, aktéri rozhodovacej sféry boli environmentálne uvedomelí.

Potencjal przyrodniczy słowackiego Pienińskiego Parku Narodowego a ruch turystyczny

Pieniny z punktu widzenia przyrodniczej, a także antropogenicznej struktury krajobrazu, stanowią wyjątkowy i bardzo ważny obszar. Z jednej strony charakteryzują się wysokimi walorami przyrodniczymi, z cennymi i dobrze zachowanymi ekosystemami uwarunkowanymi przede wszystkim rzeźbą terenu, z drugiej strony – wyjątkowymi walorami kulturowymi oraz estetycznymi krajobrazu kulturowego. Unikatowy charakter nadaje Pieninom głównie rzeźba terenu z wąskimi meandrami przełomu Dunajca, ze ścianami skalnymi i skalami rozmaitych kształtów.

Aby ruch turystyczny na obszarach chronionych przyczyniał się do zrównoważonego rozwoju obszaru, musi odbywać się w zgodzie z przyrodą, krajobrazem i środowiskiem naturalnym. Ważne jest też, by wszyscy turyści, lokalni mieszkańcy, decydenci byli ekologicznie świadomi.

Mgr Krystyna Popko – Tomaszewicz

Gorczański Park Narodowy

Turystyka przyrodnicza na terenie Gorczańskiego Parku Narodowego – koncepcja, baza, przyszłość

Ograniczenie negatywnego wpływu turystyki na środowisko przyrodnicze obszarów chronionych jest możliwe przede wszystkim poprzez dobrze zorganizowany ruch turystyczny, dostosowany do specyfiki danego obszaru i charakteru potrzeb odwiedzających go turystów.

W 2008 roku przygotowano wstępną koncepcję programowo-przestrzenną ruchu turystycznego w Gorczańskim Parku Narodowym (GPN). Założenia koncepcji przewidują:

1. Promowanie turystyki i edukacji przyrodniczej,
2. Ograniczenie penetracji turystycznej miejsc szczególnie wrażliwych na antropopresję, poprzez odsunięcie ruchu turystycznego;
3. Ograniczenie degradacji środowiska przyrodniczego poprzez kanalizację ruchu turystycznego.

W kształtowaniu ruchu turystycznego na terenie GPN przyjęto poniższe kierunki działań:

1. Strefowanie zakresu udostępniania turystycznego poprzez rozwój infrastruktury na obrzeżach Parku oraz promocję turystyki w strefie ochrony czynnej;
2. Podporządkowanie wszelkich form zagospodarowania turystycznego wymogom ochrony przyrody i nieprzekraczanie ich chłonności turystycznej;
3. Kanalizowanie ruchu turystycznego za pomocą dobrze przygotowanej sieci szlaków, precyzyjnie oznakowanej i spełniającej wymagania techniczne;
4. Promocję form turystyki sprzyjających ochronie przyrody m.in. organizację wycieczek przyrodniczych, opracowanie specjalistycznych ofert dla określonych grup odbiorców, przygotowanie różnorodnych programów zwiedzania, działalność wydawniczą, współpracę z samorządami, organizacjami oraz lokalną społecznością w zakresie rozwijania turystyki na obszarze otuliny Parku;
5. Rozwijanie badań nad organizacją ruchu turystycznego.

Koncepcja kupia się na możliwie skutecznym łagodzeniu konfliktu przyroda- turystyka, jaki muszą godzić w swoim funkcjonowaniu parki narodowe w Polsce. Z oczywistych powodów głównym typem turystyki promowanej na jego terenie jest turystyka przyrodnicza. Osiągnięcie harmonii między potrzebami środowiska naturalnego, turystów i lokalnych społeczności oznaczać będzie osiągnięcie docelowej wizji turystyki na obszarze Gorczańskiego Parku Narodowego.

Prírodný turizmus na území Národného parku Gorce – koncepcia, báza a budúcnosť

Obmedzenie negatívneho vplyvu turizmu na životné prostredie v chránených oblastiach je možné predovšetkým pomocou organizovanej turistiky prispôsobenej k špecifike danej oblasti a charakteru požiadaviek návštevníkov.

V roku 2008 bola pripravená predbežná programová a priestorová koncepcia turistického ruchu v Národnom parku Gorce (NPG). Predpoklady tejto koncepcie sú nasledujúce:

1. Propagovať turizmus a edukáciu o prírode,
2. Obmedziť prenikanie turistov do miest citlivých na antropopresiu pomocou presunutia turistického ruchu;
3. Obmedziť degradáciu životného prostredia pomocou vytvorenia kanálov pre turistický ruch.

Pre formovanie turistického ruchu na území NPG boli prijaté nasledujúce opatrenia:

1. Vyznačovanie zón sprístupňovaných turistom pomocou vývoja infraštruktúry na krajoch parku a propagovanie turizmu v pásme aktívnej ochrany;
2. Podriadenie všetkých foriem turistických zariadení požiadavkám ochrany životného prostredia a dodržiavanie parametrov turistickej záťaže;
3. Vytváranie kanálov pre turistický ruch pomocou dobre pripravenej siete chodníkov, riadne označenej, ktorá splnia technické požiadavky;
4. Propagovanie takýchto foriem turizmu, ktoré sú priaznivé pre životné prostredie, napr. organizovanie exkurzií do prírody, spracovávanie špeciálnych ponúk pre určité skupiny odberateľov, príprava rôznorodých programov návštev, vydavateľská činnosť spolupráca so samosprávami, organizáciami a miestnymi spoločnosťami v rámci vývoja turizmu na v ochrannom pásme parku;
5. Rozvíjanie výskumov organizovania turistického ruchu.

Táto koncepcia sa sústreďuje na najefektívnejších spôsoboch zjemňovania konfliktu príroda – turizmus, z ktorým sa musia zmerať všetky národné parky v Poľsku. Z očitých dôvodov hlavným typom turizmu propagovaného na území parku je prírodný turizmus. Dosaiahnutie harmónie medzi požiadavkami životného prostredia, turistov a miestnych spoločností znamená dosiahnutie konečnej vízie turizmu na území Národného parku Gorce.

Ing. Pavol Majko

Správa Tatranského národného parku

Vitajte v Tatranskom národnom parku, dodržiavanie návštevného poriadku

V príspevku boli predstavené nasledujúce otázky:

1. Prvé historické záznamy ľudských aktivít v Tatrách,
2. Rozvoj turistiky a dôležité medzníky,
3. Aktivity posledných rokov Správy TANAP a súčasný stav,
4. Dodržiavanie návštevného poriadku.

Witajcie w słowackim Tatrzańskim Parku Narodowym, przestrzeganie regulaminu dla odwiedzających

W komunikacie poruszono następujące zagadnienia:

1. Pierwsze wzmianki historyczne o działalności człowieka w Tatrach,
2. Rozwój turystyki i ważniejsze okresy przełomowe w dziejach,
3. Działalność Administracji TANAP w ostatnich latach a stan obecny,
4. Przestrzeganie regulaminu dla odwiedzających.

Ing. Pavel Ballo

Správa Tatranského národného parku

Monitoring kolónii svišťa vrchovského tatranského (*Marmota marmota latirostris*) na poľsko-slovenskej hranici a pytliactvo

V príspevku boli predstavené nasledujúce otázky:

1. Monitoring svištov v TANAPe metódou GPS: monitorovaná oblasť hlavného hrebeňa hraničného pásma
2. Zistenie komunikačných koridorov medzi jednotlivými kolóniami a medzidolinové migrácie
3. Priemerný počet nôr na jednu kolóniu
4. Zahraničná spolupráca
5. Pytliactvo v hraničnom pásme

Monitoring kolonii świstaka tatrzańskiego (*Marmota marmota latirostris*) na granicy polsko-słowackiej a kłusownictwo

W komunikacie poruszono następujące zagadnienia:

1. Monitoring świstaków w TANAP metodą GPS: obszar monitorowania główny grzbiet w paśmie granicznym
2. Wyznaczenie korytarzy komunikacyjnych pomiędzy poszczególnymi koloniami oraz migracje międziodolinowe
3. Średnia ilość nor na jedną kolonię
4. Współpraca międzynarodowa
5. Kłusownictwo w paśmie przygranicznym

/ P. Ballo /

TURYSTYKA KULTUROWA NA POGRANICZU POLSKO-SŁOWACKIM KULTÚRNY TURIZMUS NA SLOVENSKO-POLSKOM POHRANIČÍ

Doc. Ing. Jana Piteková, PhD
Univerzita Mateja Bela

Mesto Kežmarok a kultúrny turizmus – projekt Slovenské kráľovské mestá

Diferenciácia sociálno-ekonomického rozvoja v regiónoch Slovenska je stále aktuálny problém. Potvrďuje to aj vývoj v okrese Kežmarok, ktorého nepriaznivá pozícia v rámci okresov SR sa v podstate sa posledných desať rokov nezmenila. Sľubný ekonomický rast v rokoch 2007 – 2008, ktorý pre okres Kežmarok znamenal okrem iného aj vznik a rozvoj priemyselného parku, prisľub účasti významných investorov a mierny pokles nezamestnanosti, bol vystriedaný útlmom týchto aktivít z dôvodu finančnej a hospodárskej krízy. Cestovný ruch však ostáva ako východisko a zdroj zmiernenia týchto dopadov a snahu magistrátu mesta Kežmarok v tejto oblasti nemôžeme uprieť. Práve v regiónoch, ktoré majú vynikajúcu primárnu a zlepšujúcu sa sekundárnu ponuku cestovného ruchu, môže byť cestovný ruch významným katalyzátorom sociálno-ekonomického rozvoja.

Dôkazom je aj konzorcium miest Bardejov, Levoča, Stará Ľubovňa a Kežmarok a vytvorenie siete s marketingovou značkou Slovenské kráľovské mestá – SKM. V júli 2011 projekt „oslávil“ desiate výročie od svojho vzniku a svojimi aktivitami ako aj výsledkami práce potvrdil životaschopnosť. Pozoruhodná je skutočnosť, že spoluprácu týchto miest neohrozili ani komunálne voľby, ktoré sa od roku 2001 konali už trikrát. V troch zo štyroch miest sa zmenili primátori, v Levoči dokonca dvakrát. Zmenilo sa zloženie zastupiteľstiev, pomer politických strán. Projekt SKM však pokračuje ďalej, žiadne z týchto miest nespochybnilo jeho zmysel, aj keď prvé výsledky sa objavujú až teraz. Osobný rozhovor s predstaviteľmi magistrátu mesta a Kežmarskej informačnej agentúry potvrdil, že v tomto roku sa zvýšila návštevnosť Kežmarku najmä zo strany českých turistov. Prehľbuje sa intenzívna spolupráca s českými cestovnými agentúrami a médiami a podľa vzoru niektorých českých regiónov, aj mesto Kežmarok pripravuje zavedenie regionálnej zľavovej karty.

Miasto Kieżmark a turystyka kulturowa – projekt Słowackie Miasta Królewskie

Różnice w rozwoju społeczno-ekonomicznym regionów Słowacji to problem ciągle aktualny. Teżę tę potwierdza także rozwój powiatu Kieżmark, którego niekorzystna pozycja wśród powiatów Republiki Słowackiej w ostatnim dziesięcioleciu praktycznie się nie zmieniła. Obiecujący wzrost ekonomiczny w latach 2007 – 2008, który dla powiatu Kieżmark oznaczał między innymi także powstanie i rozwój parku przemysłowego, obietnicę pojawienia się ważnych inwestorów oraz spadek bezrobocia, został stłumiony z powodu kryzysu finansowego i ekonomicznego. Ruch turystyczny jest punktem wyjścia i źródłem zmniejszania tych efektów, a starań magistratu miasta Kieżmark w tej dziedzinie trudno nie zauważyć. Właśnie w regionach, które mają wspaniałą ofertę pierwszoplanową i ciągle polepszającą się ofertę drugoplanową dla ruchu turystycznego, właśnie ruch turystyczny może być ważnym katalizatorem społeczno-ekonomicznego rozwoju.

Dowodem na to może być konsorcjum miast Bardiów, Lewocza, Stara Ľubovla i Kieżmark oraz stworzona sieć ze znakiem marketingowym Słowackie Miasta Królewskie – SMK. W lipcu 2011 projekt obchodził swoje dziesiąte urodziny a jego działalność oraz jej wyniki potwierdziły, że jest ciągle żywy. Na uwagę zasługuje także fakt, że współpracy tych miast nie zagroziły wybory lokalne, które od 2001 roku odbyły się już trzykrotnie. W trzech z czterech miast zmienili się burmistrzowie, w Lewoczy nawet dwukrotnie. Zmienił się skład rad miejskich, stosunek członków partii politycznych. Ale projekt SMK jest kontynuowany, żadne miasto nie zwątpiło w jego sens, nawet jeśli pierwsze wyniki pojawiły się dopiero niedawno. W rozmowach z przedstawicielami magistratu i Kieżmarskiego Biura Informacji Turystycznej potwierdziło się, że w tym roku zwiększyła się liczba odwiedzin Kieżmarku, głównie ze strony czeskich turystów. Pogłębia się intensywna współpraca z czeskimi biurami turystycznymi i mediami, a śladem niektórych regionów czeskich, także miasto Kieżmark przygotowuje się do wprowadzenia regionalnej karty rabatowej.

Mgr Erika Cintulová
Muzeum Kežmarský hrad

Kultúrny turizmus na Kežmarskom hrade

Kultúrny turizmus je vo všeobecnosti chápaný ako jedna z disciplín kultúry. Je to proces zameraný na aktiváciu kultúrneho potenciálu daného regiónu s cieľom získať čo najviac domácej aj zahraničnej klientely prostredníctvom propagácie rôznych turistických atrakcií, prírodných krás, pamätihodností, novodobých atrakcií. V súčasnosti tento fenomén predstavuje dôležitú oblasť v rámci rozvoja cestovného ruchu. Doposiaľ v rámci Slovenska ako príklad môžeme uviesť projekt Gotická cesta, ktorý neskoršie našiel prepojenie aj na okolité štáty – v Maďarsku a Poľsku. Spiš patrí medzi unikátne regióny na Slovensku, kde sa na malej ploche nachádza množstvo prírodných krás, umelecko-historických pamiatok, chránených národných parkov a krajinných oblastí, slovenských jaskýň. Perlou na Spiši je mesto Kežmarok. V tomto meste návštevník nájde veľa unikátnych historických pamiatok: drevený artikulárny kostol (pamiatka UNESCO), nový evanjelický kostol, lýceum, radnica, reduta, bazilika sv. Kríža, renesančná zvonica, ulička Starý trh, historický cintorín a hrad.

Mesto už niekoľko rokov úspešne realizuje zaujímavé a turisticky vyhľadávané projekty. Za všetky je možné spomenúť propagáciu 4 kráľovských miest pod značkou „SKM“ a medzinárodný festival Európske ľudové remeslo. Muzeum v Kežmarku vo svojich objektoch realizuje tiež niekoľko úspešných podujatí, ako sú vyučovacie hodiny, tvorivé dielne, rozprávky na hrade, večerné predstavenia, koncerty, Fašiangy na Hrade, Halloween, Adventný veniec, Prázdňinová noc na hrade. To je len výber najúspešnejších a najatraktívnejších akcií s niekoľkoročnou tradíciou. Uvedené príklady sú dokladom toho, že kultúrny turizmus je možné úspešne rozvíjať aj v tomto regióne.

Turystyka kulturowa na Zamku Kieżmarskim

Turystyka kulturowa jest ogólnie rozumiana jako jedna z dyscyplin kultury. Jest to proces ukierunkowany na aktywizację potencjału kulturowego danego regionu w celu uzyskania jak największej liczby klientów krajowych i zagranicznych za pomocą promocji różnych atrakcji turystycznych, piękna krajobrazu, miejsc pamięci, atrakcji współczesnych. Obecnie fenomen ten stanowi ważny obszar rozwoju ruchu turystycznego. Do tej pory na terenie Słowacji możemy jako przykład wskazać projekt Szlaku Gotyckiego, który z czasem uzyskał połączenia z sąsiednimi krajami – Węgrami i Polską. Spisz należy do tych unikatowych regionów Słowacji, gdzie na malej powierzchni znajduje się mnóstwo pięknych krajobrazów, pamiątek artystyczno-historycznych, chronionych parków narodowych i krajobrazowych oraz słowackich jaskiń. Perłą Spisza jest Kieżmark. W tym mieście turysta znajdzie wiele unikatowych zabytków historycznych: drewniany kościół artykularny (zabytek UNESCO), nowy kościół ewangelicki, liceum, ratusz, sala balowa, bazylika św. Krzyża, renesansowa dzwonnica, uliczka Długi Targ, cmentarz historyczny i zamek.

Miasto już od kilku lat z powodzeniem realizuje projekty cieszące się dużym zainteresowaniem turystów. Wspomnijmy tu choćby promocję 4 miast królewskich pod marką „SKM“, czy międzynarodowy festiwal Europejskiego Rzemiosła Ludowego. Muzeum w Kieżmarku w swoich obiektach realizuje także kilka imprez, które odniosły sukces, jak lekcje, warsztaty, bajki na zamku, przedstawienia wieczorne, koncerty, Karnawał na Zamku, Halloween, Wieniec Adwentowy, Wakacyjna Noc na zamku. To tylko niektóre z najciekawszych i najbardziej atrakcyjnych przedsięwzięć z wieloletnią tradycją. Podane przykłady są dowodem na to, że w tym regionie można z powodzeniem rozwijać turystykę kulturową.

Mgr Ewa Strauchmann Gorczański Park Narodowy

Gorce i Gorczański Park Narodowy jako obszar zainteresowania turystyki kulturowej

W artykule podjęto próbę zaprezentowania Gorców i Gorczańskiego Parku Narodowego jako obszaru interesującego dla turystyki kulturowej. Tutaj przez wieki człowiek wpływał na przyrodę i odwrotnie, warunki życia kształtowały mieszkańców, decydowały o sposobach gospodarowania, budownictwie, a także oddziaływały na sferze duchowej górali. Gorce mogą być zatem przykładem terenu, gdzie przyroda i działalność człowieka osiągnęły stan równowagi.

W referacie przedstawiono działania jakie podejmuje Gorczański Park Narodowy dla ochrony dziedzictwa kulturowego, tj. zabiegi ochrony czynnej, prowadzące do zachowania krajobrazu kulturowego i różnorodności przyrodniczej polan, działania polegające na ochronie szalasów pasterskich i innych obiektów o wartościach kulturowych, dokumentowanie i inwentaryzowanie miejsc i obiektów dziedzictwa kulturowego. Zaprezentowano przykłady upowszechniania dziedzictwa kulturowego: w wydawnictwach parku, ofercie edukacyjnej, a także udostępniania ich m.in. na 10 ścieżkach edukacyjnych.

Gorczańskie miejscowości: Poręba Wielka (leżąca w północno – zachodniej części Gorców) i Łopuszna (położona na południowych stokach) mają wiele do zaoferowania turystyce kulturowej. Zachowało się tutaj wiele elementów bogatej kultury Zagórzan i Podhalań: podtrzymywane tradycje, przykłady dawnego budownictwa, gwara i strój, prezentowane podczas uroczystości kościelnych i państwowych, mogą posłużyć do stworzenia dobrego produktu dla tego rodzaju turystyki. Obie miejscowości są jednocześnie ważnymi punktami wejściowymi do Gorczańskiego Parku Narodowego, na znakowane szlaki turystyczne i ścieżki edukacyjne.

Gorce to także obszar zainteresowań twórców kultury wysokiej. Wędrując ich śladami można poznać ich twórczość, a także czerpać natchnienie do własnej.

Gorce a Národný park Gorce ako územie záujmu kultúrneho turizmu

Príspevok je pokusom prezentácie horského pásma Gorce a Národného parku Gorce ako územia, ktoré je zaujímavé z uhla pohľadu kultúrneho turizmu. Práve tu storočia človek mal vplyv na prírodu a opačne, podmienky života tvarovali obyvateľstvo, rozhodovali o spôsoboch hospodárenia, stavania a odrádzali sa aj na duševnej sfére górali. Preto Gorce môžu príkladom územia, kde príroda a aktivity človeka dosiahli stav rovnováhy.

V príspevku boli predstavené opatrenia, ktoré realizuje Národný park Gorce cieľom ochrany kultúrneho dedičstva, to je aktívna ochrana, ktorá vedie k zachovaniu kultúrnej krajiny a prírodnej pestrosti polian, aktivity pre zachovanie pastierskych salašov a iných objektov predstavujúcich kultúrne hodnoty, dokumentovanie a inventarizácia miest a objektov kultúrneho dedičstva. Boli tiež prezentované príklady rozširovania vedomostí o kultúrnom dedičstve: v publikáciách parku, edukačnej ponuke a poskytovaní ich na napr. 10 edukačných chodníkoch.

Obce v pásme Gorce: Poręba Wielka (nachádza sa v severozápadnej časti pásma) a Łopuszna (nachádza sa na južných svahoch) môžu kultúrnemu turizmu veľa ponúknuť. Zachovalo sa tu veľa prvkov bohatej kultúry Zagórzanov a Podhalaňov: udržiavanie tradícií, príklady dávneho stavebníctva, nárečia a kroje, ktoré sú prezentované počas cirkevných a štátnych sviatkov môže sa použiť na vytvorenie dobrého produktu turizmu tohto druhu. Obidve obce sú súčasne aj dôležitými miestami vstupu do Národného parku Gorce, na označené cesty a edukačné chodníky.

Gorce sa tiež nachádzajú v záujme tvorcov vysokej kultúry. Vandrujúc ich stopami môžeme poznať tvorbu týchto umelcov a nájsť niečo aj pre vlastnú tvorbu.

Dr inż. arch. Hanna Hrehorowicz – Gaber

Politechnika Krakowska, Instytut Projektowania Miast i Regionów

Górske szlaki dziedzictwa kulturowego. Możliwości i uwarunkowania rozwoju w obszarze pogranicza polsko – słowackiego

Górske szlaki dziedzictwa kulturowego są jedną z wielu form zagospodarowania turystycznego obszaru pogranicza polsko – słowackiego. Mają swoje głębokie korzenie w tradycji i regionalnej tożsamości oraz wieloletnią tradycję kulturową. Jakość przestrzeni wokół szlaków jest powiązana ściśle z tradycją miejsca oraz z perspektywą rozwoju zawartą w dokumentach planistycznych. Zwiększenie atrakcyjności obszarów turystycznych oraz wspieranie działań komercyjnych, sprzyjających wzrostowi środków na ochronę dziedzictwa i krajobrazu kulturowego, jest wskazywane w *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju do roku 2030* jako istotny postulat rozwojowy.

Górske szlaki dziedzictwa kulturowego to szlaki tematyczne, prezentujące walory kulturowe lub elementy dziedzictwa kulturowego. Tworzenie szlaków kulturowych w obszarach górskich jest związane z przeszłością i dziedzictwem kulturowo-przyrodniczym regionu, w którym one powstają. Dobrze zdefiniowany szlak kulturowy ma swój motyw przewodni, który jest jednocześnie informacją dla turysty i sposobem promocji szlaku. Położenie przygraniczne dotychczas nie stanowiło czynnika aktywizującego. Zjednoczenie Unii Europejskiej, przygraniczne położenie, stały wzrost gospodarczy oraz nawiązana już współpraca międzynarodowa sprzyjać mogą rozwojowi danego obszaru. Z tego powodu górske szlaki kulturowe mogą odegrać istotną rolę w aktywizacji obszarów przygranicznych. Wartością ich jest to, że oferta szlaku kulturowego jest skierowana do każdego turysty niezależnie od wieku i statusu majątkowego. Wymaga to zwiększenia nakładów inwestycyjnych, zarówno na powiększenie zasięgu szlaków, tworzenie łączników i obszarów ogniskujących ruch turystyczny jak również rewaloryzację elementów zabytkowych szlaków.

Wszystkie działania w obszarze wrażliwym ekologicznie będą wymagały szczegółowych analiz z zakresu możliwości intensyfikacji ruchu turystycznego, gdyż tylko zrównoważony rozwój obszaru górskiego pozwoli zachować specyfikę przyrodniczo – kulturową tego regionu.

Horské cesty kultúrneho dedičstva. Možnosti a podmienky vývoja slovensko-poľského pohraničia

Horské cesty kultúrneho dedičstva sú jednou z mnohých foriem turistického usporiadania slovensko-poľského pohraničného územia. Majú svoje hlboké korenie v tradícii a regionalnej identite a dlhodobú kultúrnu tradíciu. Kvalita okolia okolo týchto ciest je úzko spojená s tradíciou miesta a perspektívou vývoja, ktoré je obsiahnutá v plánoch. Zvýšenie atraktívnosti turistických oblastí a podporovanie komerčných aktivít, ktoré sú priaznivé pre rast finančných prostriedkov na ochranu kultúrneho dedičstva a krajiny, bolo určené v *Koncepcii územného usporiadania štátu do roku 2030* ako dôležitá podmienka rozvoja.

Horské cesty kultúrneho dedičstva sú tematické cesty, ktoré prezentujú kultúrne hodnoty alebo prvky kultúrneho dedičstva. Tvorenie kultúrnych ciest v horských oblastiach sa spája s minulosťou a kultúrnym a prírodným dedičstvom regiónu, v ktorom vznikajú. Dobře definovaná kultúrna cesta má svoj vedúci motív, ktorý je súčasne informáciou pre turistu a spôsobom propagácie cesty. Prihraničná lokalizácia doteraz nebola aktivizačným činiteľom. Európska únia, prihraničná lokalizácia, stály ekonomický rast a už prebiehajúca medzinárodná spolupráca môžu pozitívne ovplyvňovať vývoj danej oblasti. Z tohoto dôvodu horské kultúrne cesty môžu odhrať dôležitú úlohu v prípade aktivizácie prihraničných oblastí. Ich hodnotou je to, že ponuka kultúrnej cesty je určená pre každého turistu bez ohľadu na jeho vek a majetkový stav. Toto si vyžaduje zvýšenie investičných nákladov na rozšírenie ich dosahu, na vytvorenie spojovacích miest a oblastí, ktoré sústredia turistický ruch a aj na rekonštrukciu pamiatkových prvkov týchto ciest.

Všetky aktivity na ekologicky citlivom území budú vyžadovať podrobné analýzy možnosti intenzifikácie turistického ruchu, lebo len vyvážený rozvoj horských oblastí umožní zachovať prírodnú a kultúrnu špecifiku tohto regiónu.

Dr inż. arch. Krzysztof Wielgus

Politechnika Krakowska, Instytut Architektury Krajobrazu

Inż. arch. kraj. Konrad Tondera

Politechnika Krakowska, Instytut Architektury Krajobrazu

Szlak Historii Lotnictwa w Małopolsce – nowa oferta turystyki kulturowej na pograniczu polsko-słowackim

Zarys koncepcji szlaku lotniczego, jako jednego ze szlaków kulturowych Małopolski, został opracowany w Instytucie Architektury Krajobrazu Politechniki Krakowskiej. Koncepcja szlaku została zaakceptowana przez zespół autorski i wprowadzona do Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego. W latach 2004 - 2005 zrealizowano odcinek szlaku na terenie dawnego lotniska Rakowice-Czyżyny. W późniejszym czasie zorganizowano szereg konferencji i spotkań naukowych, a także dalsze punkty ekspozycyjne, m.in. w Ochothnicy Górnej oraz w schronisku górskim „Kudłacze” w Pcimiu.

Osnową szlaku mają być szeroko rozumiane lotnicze ślady materialne, ze szczególnym uwzględnieniem tych, których można obejrzyć w autentycznym miejscu historycznych wydarzeń. W oparciu o dotychczasowe badania określono 10 kategorii Lotniczych Śladów Materialnych, które winny się stać osnową Szlaku Historii Lotnictwa, należące do 3 grup tematycznych:

- A. Obszaru pionierskich i wczesnych działań lotniczych (przełom XIX/XX wieku, I wojna światowa – m.in. pierwsza na świecie poczta lotnicza),
- B. Miejsca lokalizacji istotnych elementów infrastruktury lotniczej II Rzeczypospolitej;
- C. Miejsca ważnych operacji lotniczych o znaczeniu strategicznym i europejskim wymiarze terytorialnym;

Dwie kolejne grupy tematyczne występują w Małopolsce z mniejszym natężeniem, natomiast są mocno eksponowane w sąsiednich regionach, np. w województwie Podkarpackim: Miejsca eksperymentów lotniczych i raketowych oraz Miejsca przemysłu lotniczego. W części szczegółowej artykułu zaproponowano koncepcję rozbudowy punktu ekspozycyjnego w schronisku górskim Kudłacze, otwartego w 2009 dzięki wsparciu finansowemu Województwa Małopolskiego.

Cesta dejín letectva v Malopoľsku – nová ponuka kultúrneho turizmu na slovensko-poľskej pohraničnej oblasti

Návrh leteckej cesty ako jednej z kultúrnych ciest Malopoľska bol spracovaný v Inštitúte architektúry a krajinej architektúry Technickej univerzity v Krakove. Koncepciu cesty schválil autorský tím a zapojil ju do Územného plánu Malopoľského vojvodstva. V období 2004 - 2005 podarilo sa zrealizovať úsek tejto cesty na území bývalého letiska Rakowice-Czyżyny. V ďalších rokoch sa konalo veľa konferencií a vedeckých stretnutí a vznikli ďalšie expozície okrem iného v obci Ochothnica Górna a v horskej chate Kudlacze v obci Pcim.

Vedúcim motívom cesty majú byť široko chápané materiálne stopy z oblasti letectva, z prihľadnutím na tie, ktoré môžeme vidieť v pôvodnom mieste konania historických udalostí. Na základe doterajších výskumov sa určilo 10 kategórií Leteckých materiálnych stóp, ktoré by mali byť motívom Cesty dejín letectva, zoskupené v 3 tematických skupinách:

- A. Oblasť pionierskych a skorších leteckých aktivít (prelom 19./20. storočia, 1. svetová vojna – okrem iného prvá na svete letecká pošta),
- B. Miestá lokalizácie dôležitých prvkov leteckej infraštruktúry Druhej Poľskej republiky;
- C. Miestá dôležitých leteckých operácií strategického významu na európskom území;

Dve ďalšie tematické skupiny sa vyskytujú v Malopoľsku už s menšou intenzitou, ale sú silne exponované v susedných regiónoch, napr. Podkarpackom vojvodstve: miestá leteckých a raketových experimentov a miestá leteckého priemyslu. V ďalšej časti článku sa nachádza koncepcia rozšírenia expozície v horskej chate Kudlacze, ktorá bola otvorená v roku 2009 vďaka finančnej podpore Malopoľského vojvodstva.

Dr inż. arch. Jadwiga Środulska-Wielgus

Politechnika Krakowska, Instytut Architektury Krajobrazu

Mgr Małgorzata Maciaś

Podhalańska Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Nowym Targu, Instytut Rekreacji i Turystyki

Szlak Kultury Wołoskiej, Ochothnica – początek drogi

Wędrówki wołoskie miały niezwykle istotne znaczenie dla kształtowania kultury w górskich terenach Europy Wschodniej i Środkowej. Ludność wołoska nie izolowała się, wnosząc swoje dziedzictwo w kulturę wszystkich narodów i grup społecznych, które napotkała na swojej drodze. Osadnicy wołoscy nasiąkali przy tym kulturą zastaną na szlaku swych wędrówek, spełniając rolę zarówno nośnika jak i katalizatora przemian kulturowych i cywilizacyjnych. Tym samym pod pojęciem „kultury wołoskiej” można rozumieć ogół kultury Karpat w całej swej wielobarwności i bogactwie.

Idea Szlaku Kultury Wołoskiej zrodziła się w celu wytyczenie szlaku turystyki kulturowej, prezentującego – w równowadze z wartościami naturalnymi – dziedzictwo osadników wołoskich, których kultura umożliwiła zagospodarowanie Karpat od czasów Średniowiecza. Zamierzoną postacią docelową szlaku jest tzw. „Wielki Szlak Kulturowy” pod auspicjami Rady Europy. Transgraniczny szlak powinien objąć swoim zasięgiem cały obszar wędrówek Wołochów wzdłuż łuku Karpat. Spodziewanymi efektami realizacji szlaku są m.in: wzrost atrakcyjności turystycznej gmin karpaccich; rozproszenie ruchu turystycznego, promocja gmin i wsi górskich, rozwój usług i utrwalenie źródeł dochodu mieszkańców; podtrzymanie lub odbudowa tradycji, zwyczajów, rękodzieła; aktywizacja młodzieży; przywrócenie w wybranych miejscach tradycyjnej gospodarki – wypasu owiec i bydła, odbudowa szałasów, odzyskiwanie zarastających polan. Inicjatywa ożywienia wołoskich szlaków poprzez turystykę kulturową wyszła z kręgu Ochothniczan, skupionych wokół Wiejskiego Ośrodka Kultury w Ochothnicy Górnej i spotkała się z dużym zainteresowaniem w innych regionach karpaccich w Polsce i za granicą.

Cesta Vlašskej Kultúry, Ochothnica – začiatok cesty

Vlašské vandrovky mali veľmi dôležitý význam pre tvarovanie kultúry v horských oblastiach Východnej a Strednej Európy. Vlašské obyvateľstvo sa neizolovalo a delilo sa svojim dedičstvom so všetkými národmi a spoločenskými skupinami, ktoré sa nachádzalo na jeho ceste. Vlašskí osadníci pri tom preberali prvky kultúr, s ktorými sa stretávali počas svojej púte a tým plnili úlohu zároveň nosiča a aj katalyzátora kultúrnych a civilizačných premien. Vzhľadom na vyššie uvedené pod pojmom vlašskej kultúry môžeme chápať všeobecne kultúru Karpat s celou jej pestrosťou a bohatstvom.

Idea Cesty vlašskej kultúry sa zrodila pre určenie cesty kultúrneho turizmu, na ktorej sa bude prezentovať – v rovnováhe s prírodnými hodnotami – dedičstvo vlašských osadníkov, ktorých kultura umožnila hospodárenie v Karpatoch od čias Stredoveku. Predpokladaný konečný tvar cesty by mal dosiahnuť podobu Veľkej kultúrnej cesty pod záštitou Rady Európy. Cezhraničná cesta by mala svojim rozsahom pojať do seba celé územie vandroviek Vlachov pozdĺž Karpat. Predpokladané efekty realizácie cesty okrem iného sú: rast turistickej atraktívnosti karpatských obcí, rozptýlenie turistického ruchu, propagácia horských obcí, vývin služieb a upevnenie zdrojov príjmov miestneho obyvateľstva, udržiavanie a reštaurácia tradícií, zvykov, remesla; aktivizácia mladých ľudí; prinavrátenie na vybraných miestach tradičného spôsobu hospodárenia – pasenie ovci a dobytku, obnovenie salašov a znovuzískanie zarastaných polian. Inicjatyva oživenia vlašských ciest prostredníctvom kultúrneho turizmu vznikla medzi obyvateľmi obce Ochothnica sústredenými v Obecnom kultúrnom dome v obci Ochothnica Górna a stretla sa s obrovským záujmom v iných karpatských regiónoch v Poľsku a v zahraničí.

PERSPEKTYWY ROZWOJU TURYSTYKI NA POGRANICZU POLSKO-SŁOWACKIM PERSPEKTÍVY ROZVOJA CESTOVNÉHO RUCHU NA SLOVENSKO-POLSKOM POHRANIČÍ

Dana Rosová

Múzeum Spiša v Spišskej Novej Vsi

Polský turista na kultúrno-historických cestách Spiša

V mnohých historických obdobiach Spiš bol spoločným miestom pre Slovákov i Poliakov. Dnešný uponáhľaný a pretechnizovaný svet sa opäť vracia počas dovolení, aktívneho oddychu – turistiky a športu a kultúrnych akcií k záujmu o historicko-architektonické pamiatky, priemyselné stavby a prírodné zaujímavosti regiónu Spiš. Mnohí návštevníci dávajú prednosť špecifickým tematickým produktom v cestovnom ruchu. K tomu slúžia rôznymi občianskymi združeniami a inštitúciami za pomoci sekcií cestovného ruchu Európskej únie vybudované historicko-kultúrne trasy: Gotická cesta, Železná cesta, Magna Via, na ktorých majú možnosť navštíviť hrady, hradné zrúcaniny, kaštiele, kostoly, kláštory, múzeá, galérie, priemyselnú architektúru, banské diela, mestá, dediny, ale aj prírodné zaujímavosti v národných parkoch Vysoké Tatry, Slovenský raj a Pieninský národný park. K aktívnemu oddychu patrí turistika, horolezectvo, športy – lyžovanie, plávanie, jazda na koni, korčuľovanie v zime i lete a prechádzky nádhernou prírodou.

O naplnenie všetkých oblastí cestovného ruchu sa stará Cezhraničný Zväzok Euroregión „Tatry“, ktorý vypracoval a svojimi aktivitami naplňa Spoločnú Slovensko-Polskú Stratégiu Rozvoja Euroregiónu „Tatry“ na roky 2008 – 2015.

Polski turysta na kulturowo-historycznych szlakach Spisza

W wielu okresach historycznych Spisz był wspólnym miejscem Słowaków i Polaków. Dzisiejszy zabiegany i technologicznie zaawansowany świat podczas urlopów, aktywnego wypoczynku – turystyki, sportu i imprez kulturalnych znów zaczyna się interesować zabytkami architektoniczno-historycznymi, budowlami przemysłowymi oraz atrakcjami przyrodniczymi regionu Spisz. Wielu turystów chętniej wybiera specyficzne tematyczne produkty turystyczne. W tym celu różne stowarzyszenia obywatelskie i instytucje przy pomocy sekcji ruchu turystycznego Unii Europejskiej utworzyły trasy historyczno-kulturowe: Szlak Gotycki, Szlak Żelaza, Magna Via, na których turyści mają możliwość zwiedzić zamki, ruiny zamków, kasztelle, kościoły, klasztory, muzea, galerie, architekturę przemysłową, obiekty górnicze, miasta, wsie, a także interesujące miejsca w parkach narodowych Tatr Wysokich, Słowackiego Raju oraz Pienin. Do aktywnego wypoczynku zalicza się turystykę, wspinaczkę górską, sporty jak narciarstwo, pływanie, jazdę konną, łyżwiarstwo, wrotkarstwo oraz spacery wśród wspaniałej przyrody.

O rozwój wszystkich gałęzi ruchu turystycznego dba stowarzyszenie transgraniczne Euroregion „Tatry“, które wypracowało i swoimi działaniami wypełnia Wspólną Polsko-Słowacką Strategię Rozwoju Euroregionu „Tatry“ na lata 2008 – 2015.

Prof. dr hab. inż. Jan Golonka, Dr hab. inż. Marek Doktor, prof. AGH,

Dr inż. Krzysztof Miśkiewicz

AGH – Akademia Górniczo-Hutnicza, Wydział Geologii Geofizyki i Ochrony Środowiska

Transgraniczny geopark pienięski jako stymulator rozwoju regionu

Tworzenie geoparków w Polsce wymaga wyznaczenia obszarów perspektywicznych, charakteryzujących się unikalną georóżnorodnością. Głównymi kryteriami wyboru powinna być reprezentatywność geostanowisk jak również dobra współpraca samorządów i poparcie społeczne dla tego typu inicjatyw. Wymaga tego procedura tworzenia geoparków UNESCO. Szczególne znaczenie w tym kontekście mają tereny przygraniczne, których rozwój może wspierać geoturystyka. Na wyjątkową uwagę ze względu na różnorodność cech krajobrazu i budowy geologicznej zasługują Karpaty – łańcuch górski środkowej Europy. Dziedzictwo geologiczne ma szansę być tutaj chronione i promowane poprzez tworzenie geoparków. Dla tej inicjatywy, w polskiej części Karpat wyróżniającym się regionem są Pieniny. W ramach współpracy polsko-słowackiej rozpoczęto studia przygotowawcze dla tego regionu.

Obszar Geoparku Pieniny obejmuje pienięski pas skałkowy po stronie polskiej i słowackiej wraz z terenami przyległymi – Pieniny Właściwe, Małe Pieniny, Pieniny Spiskie, skałki rejonu Podhala, Lubovnianskiej Pahorkatina i Magury Orawskiej. Specyfika pienięskiego pasa skałkowego, wyjątkowego obszaru w skałki światowej, jest efektem skomplikowanej budowy geologicznej wynikającej z wieloetapowej historii tworzenia się tej struktury. Atrakcje geoturystyczne były obiektem niezliczonych wycieczek geologicznych, poczynając od wycieczek szkolnych, kursów terenowych geologii ogólnej dla studentów pierwszego roku organizowanych przez uczelnie polskie, słowackie i czeskie, a kończąc na specjalistycznych wycieczkach organizowanych w ramach międzynarodowych kongresów geologicznych. Turyści mogą podziwiać znakomitą ilustrację rozmaitych procesów geologii dynamicznej. Można tu również studiować historię badań geologicznych i górnictwa, surowce skalne i mineralne, wody mineralne, elementy mineralogii i petrografii, użycie kamienia w architekturze. Jednostką zarządzającą przyszłym geoparkiem może być konsorcjum Pienięskiego Parku Narodowego, PIENAP-u oraz projektowanego Parku Krajobrazowego Małych Pienin. Pierwszoplanowym zadaniem w ramach powyższego projektu będzie inwentaryzacja i waloryzacja geologiczna dla potrzeb utworzenia geoparku. Największym problemem mogą być regulacje prawne dotyczące funkcjonowania tego typu obiektów jak również mała rola samorządów w Polsce. Specyficzną cechą geoparków jest ich międzynarodowe znaczenie przy jednak lokalnym charakterze funkcjonowania, dlatego tak ważne są porozumienia na szczeblu gminnym.

Cezhraničný pieninský geopark ako stimulátor rozvoja regiónu

Tvorenie geoparkov v Poľsku si vyžaduje vyznačenie perspektívnych oblastí, ktoré sa charakterizujú unikátnou georôznorodosťou. Hlavnými kritériami výberu by mala byť reprezentatívnosť geostanovísk ako aj dobrá spolupráca samospráv a spoločenská podpora pre iniciatívy tohto druhu. Práve tieto prvky sú vyžadované v rámci procedúry tvorenia geoparkov UNESCO. Obrovský význam majú v tomto kontexte prihraničné oblasti, ktorých rozvoj môže podporovať geoturizmus. Na zvláštnu pozornosť vzhľadom na krajinnú rôznorodosť pestrosť geologickej stavby si zaslúžia Karpaty – horský systém strednej Európy. Geologické dedičstvo má tu šancu byť chránené a propagované v rámci tvorených geoparkov. Pre túto iniciatívu v polskej časti Karpat zaujímavým regiónom sú Pieniny. V rámci polsko-slovenskej spolupráci bolo začaté prípravné štúdium pre tento región.

Oblasť Geoparku Pieniny zahŕňa pieninské bradlové pásmo na polskej a slovenskej strane vrátane priľahlých oblastí – Centrálné Pieniny, Malé Pieniny, Spišské Pieniny, bradlá regiónu Podhale, Lubovnianska pahorkatina, Oravská Magura. Špecifická pieninského bradlového pásma, výnimočného územia v svetovom meradle, je výsledkom komplikovanej geologickej stavby, ktorá vyplýva z viacetapovej histórii tvorenia sa tejto štruktúry. Geoturistické atrakcie boli cieľom mnohých geologických exkurzií, počnúc školskými exkurziami, terénnymi kurzami všeobecnej geológie pre študentov prvého ročníka organizovaných vysokými školami z Poľska, Česka a Slovenska a končiac na exkurziách pre profesionálov organizovaných v rámci medzinárodných geologických kongresov. Turisti môžu tu obdivovať skvelú ilustráciu mnohých procesov dynamickej geológie. Môže sa tu tiež študovať dejiny geologických výskumov a baníctva, nerastné suroviny, minerálne vody, prvky mineralógie a petrografie, využitie kamienka v architektúre. Správnou jednotkou budúceho geoparku môže byť konsorcium poľského Pieninského národného parku, PIENAP a projektovanej chránenej krajinskej oblasti Malé Pieniny. Prvoradou úlohou v rámci tohto projektu bude geologická inventarizácia a valorizácia na potreby utvorenia parku. Najväčšie problémy sa môžu vyskytnúť z dôvodu legislatívy vzťahujúcej sa na fungovanie objektov tohto typu a aj malý význam samosprávy v Poľsku. Špecifickou črtou geoparkov je ich medzinárodný význam pri miestnom charaktere fungovania, preto veľmi dôležitá je spolupráca na úrovni obcí.

Dr Franciszek Mróz

Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Instytut Geografii

Mgr Łukasz Mróz

Uniwersytet Jagielloński, Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej

Geneza i rozwój Drogi św. Jakuba w państwach Grupy Wyszehradzkiej

Prezentowane studium ma na celu podsumowanie działań związanych z genezą i rozwojem Drogi św. Jakuba w Polsce, Republice Czeskiej, Słowacji i Węgrzech. Autorzy opierając się na własnych badaniach i informacjach od zagranicznych organizacji troszczących się o Drogę Św. Jakuba, podejmują próbę zaprezentowania głównych problemów i wyzwania dalszego rozwoju *Camino de Santiago* w krajach Grupy Wyszehradzkiej (V4).

W badaniach fenomenu Drogi św. Jakuba w Europie współcześnie przeważa przekonanie, że odnowienie Drogi św. Jakuba było poprzedzone pielgrzymką Błogosławionego Jana Pawła II do Santiago de Compostela w 1982 roku. W 1987 r. Rada Europy ogłosiła, że *Camino de Santiago* będzie pierwszym z Europejskich Szlaków Kulturowych i zachęciła władze lokalne do odnowienia dawnych dróg pielgrzymkowych. W 2003 r. europejska sieć Dróg św. Jakuba osiągnęła granicę polsko – niemiecką w Zgorzelsku (Görlitz). W 2004 r. Polacy, pielgrzymujący do grobu św. Jakuba, rozpoczęli prace nad wytyczaniem polskich odcinków szlaku, co ostatecznie doprowadziło do otwarcia pierwszego odcinka w roku 2005 – Dolnośląskiej Drogi Św. Jakuba.

W latach 2005 – 2011, dzięki pracy członków bractw i towarzystw św. Jakuba, władzom kościelnym, władzom lokalnym, organizacjom turystycznym, jak również przyjaciółom dróg św. Jakuba i czcicielom tego świętego w krajach Grupy Wyszehradzkiej, wyznaczono 4000 km Drogi Św. Jakuba, w tym 2700 km w Polsce, ponad 1100 km w Republice Czeskiej i około 500 km na Węgrzech. Obecnie trwają prace nad projektem pierwszego odcinka szlaku w Republice Słowackiej, który zostanie otwarty w drugiej połowie 2012 roku.

Genéza a vývoj Cesty svätého Jakuba v štátoch Vyšehradskej štvorky

Cieľom prezentovaného príspevku je zhrnúť aktivity spojené s genézou a vývojom Cesty svätého Jakuba v Poľsku, Česku, Slovensku a Maďarsku. Autori na základe vlastných výskumov a na základe informácií získaných od organizácií, ktoré sa starajú o Cestu svätého Jakuba, snažia sa predstaviť hlavné problémy a výzvy ďalšieho rozvoja *Camino de Santiago* v štátoch Vyšehradskej štvorky (V4).

Vo výskumoch nad fenoménom Cesty svätého Jakuba v Európe súčasne platí, že obnovenie Cesty svätého Jakuba predchádzala púť blahoslaveného Jána Pavla II. do Santiago de Compostela v roku 1982. V roku 1987 Rada Európy vyhlásila, že *Camino de Santiago* bude prvou Európskou kultúrnou cestou a nabádala miestne vlády na obnovenie dávnych pútnických ciest. V roku 2003 európska sieť Ciest svätého Jakuba dosiahla poľsko-nemeckú hranicu v Zgorzelsku (Görlitz). V roku 2004 Poliaci, ktorí putovali k hrobu svätého Jakuba začali práce spojené s vyznačovaním poľských úsekov cesty, čo v konečnom dôsledku zapríčinilo otvorenie prvého úseku v roku 2005 – Dolnosliezkej cesty svätého Jakuba.

V období 2005 – 2011 vďaka práci členov bratstiev a spolkov sv. Jakuba cirkevnej správe, miestnym správam, turistickým organizáciám ako aj priateľom ciest svätého Jakuba a čitateľom tohto svätého v štátoch Vyšehradskej štvorky sa podarilo vyznačiť 4000 km Cesty svätého Jakuba, v tom 2700 km v Poľsku, vyše 1100 km v Česku a cca 500 km v Maďarsku. Momentálne prebehávajú práce nad projektom prvého úseku cesty na Slovensku, ktorý bude sprístupnený pre verejnosť v druhej polovici roku 2012.

Dr Piotr Sadowski

Podhalańska Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Nowym Targu, Instytut Rekreacji i Turystyki

Pamiętki historii militarnej w południowej Małopolsce jako walory dla turystyki kulturowej

Burzliwe wydarzenia historii nowożytnej i współczesnej pozostawiły liczne ślady materialne i niematerialne w obszarach, w których się rozgrywały. Często są to ślady niezbyt okazałe i przez to niedoceniane przez krajoznawców. Na terenie Małopolski zachowało się szczególnie dużo śladów związanych z historią wojskowości w XVII – XX wieku, a w szczególności z okresem konfederacji barskiej (1768-72) oraz latami pierwszej i drugiej wojny światowej. Ślady historii militarnej można zaliczyć do następujących, głównych grup: pola bitew, miejsca wydarzeń związanych z wojskowością, fortyfikacje (m.in. twierdze, umocnienia polowe), miejsca kwaterowania wojsk i partyzantów, cmentarze i mogiły, pomniki, muzea i ekspozycje, szlaki turystyki militarnej. Istotną rolę odgrywają tutaj nie tylko zachowane poszczególne obiekty i miejsca, ale całościowy krajobraz historyczny. Część z nich stanowi walor również z punktu widzenia historii architektury czy techniki.

Po zinwentaryzowaniu, waloryzacji i udostępnieniu, często połączonemu z częściową rekonstrukcją, ślady historii militarnej mogą stać się ważnymi walorami turystyki kulturowej (turystyka militarna). Jednocześnie mogą ułatwiać kontakt z tzw. żywą historią, m.in. poprzez urządzenie w miejscach wydarzeń rekonstrukcji historycznych, a także sprzyjać budowaniu tożsamości regionalnej i postaw patriotycznych. Powiązane tematycznie, mogą stać się unikatowymi elementami szlaków kulturowych.

Obecnie na terenie Małopolski istnieje Szlak Cmentarzy Wojskowych z I Wojny Światowej, a także szereg krótszych szlaków i ścieżek historycznych. Realizowany jest Szlak Historii Lotnictwa, w którym epizody związane z wojskowością odgrywają szczególną rolę. Szlak Historii Fortyfikacji, Szlak Konfederatów Barskich czy Szlak Czarnej Brygady – to kolejne pomysły na rozszerzenie oferty turystyki kulturowej województwa, w tym jego obszarów przygranicznych.

Pamiatky vojenských dejín v južnom Malopoľsku ako hodnoty kultúrneho turizmu

Búrľivé novoveké a súčasné dejiny nechali mnohé materiálne a nemateriálne stopy na územiach, na ktorých sa odohrali. Často sú to stopy neveľmi príťažlivé a z tohto dôvodu podceňované osobami, ktoré sa venujú vlastivede. Na území Malopoľska sa zachovalo veľmi veľa stóp spojených s vojenskými dejinami 17. - 20. storočia a najmä z obdobia barskej konfederácie (1768-72) a obdobia prvej a druhej svetovej vojny. Stopy vojenských dejín môžeme zapojiť do nasledujúcich hlavných skupín: miest bitiek, miest udalostí spojených s armádou, fortifikácie (pevnosti, opevnenia a pod.), miest prebývania vojenských jednotiek a partizánov, cintoríny a hroby, pamiatky, múzeá a expozície, cesty vojenského turizmu. Dôležitú úlohu odohrávajú tu nielen jednotlivé zachované objekty a miesta, ale celkovo historická krajina. Časť z nich má svoju hodnotu aj z uhla pohľadu architektúry a techniky.

Po inventarizácii, valorizácii a sprístupnení, ktoré je často spojené s čiastočnou rekonštrukciou, historické vojenské stopy môžu sa stať dôležitými hodnotami kultúrneho turizmu (vojenský turizmus). Súčasne môžu tiež uľahčiť kontakt s tzv. živou históriou, okrem iného pomocou realizácie na pôvodných miestach historických rekonštrukcií a aj podporovať tvorenie regionálnej totožnosti a aj patriotickej postavy. Spojené spoločnou témou, môžu sa stať unikátnymi prvkami kultúrnych ciest.

Momentálne na území Malopoľska existuje Cesta vojenských cintorínov z obdobia 1. svetovej vojny a aj celý rad kratších historických ciest a chodníkov. Pripravuje sa tiež Cesta dejín letectva, v ktorých epizódy spojené s vojnou a armádou odohrávajú zvláštnu rolu. Cesta dejín fortifikácií, Cesta barských konfederátov alebo Cesta Čiernej brigády – sú ďalšie návrhy na rozšírenie ponuky kultúrneho turizmu vojvodstva, vrátane prihraničných oblastí.

Mgr Justyna Kuzon

Podhalańska Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Nowym Targu, Instytut Rekreacji i Turystyki

Walory przyrodnicze i kulturowe Pienin

Krajobraz pieniężski jest jedynym w swoim rodzaju, nie mającym na ziemiach polskich odpowiednika, nie ustępującym zaś pod względem uroku nawet Tatom. Na terenie zaledwie 50 km² skupia się tutaj niezwykła różnorodność rzeźby i szaty roślinnej. Pośród urwisk wije się unikatowy na skalę europejską przełom Dunajca. Szata leśna zachowała w wielu miejscach charakter pierwotny. Widoki ze szczytów Sokolicy, Okraglicy, czy Wysokiej słusznie niektórzy znawcy zaliczają do najpiękniejszych w kraju.

Oprócz wartości krajobrazowych Pieniny posiadają również i inne walory turystyczne. Położenie Pienin na połączeniu prastarych szlaków transkarpaccyckich i na granicy dwóch państw czyni je interesującym obszarem do badań historycznych. Urozmaicona przeszłość ziemi pieniężskiej oraz jej różnorodność przemiany gospodarcze i społeczne znalazły swoje odbicie w wielorakim, bogatym i nad wyraz cennym materiale zabytków kultury. Także pod względem etnograficznym Pieniny są uprzywilejowane, a ich folklor ma jeden niezaprzeczalny walor: pomimo szybkich postępów kosmopolityzacji jest on wciąż żywy.

Na walory turystyczne Pienin składają się więc: malownicze widoki, niewysokie wzniesienia, które mogą pokonywać nawet dzieci i osoby starsze, łagodniejszy w porównaniu z otaczającymi pasmami górskimi, wspaniała przyroda, liczne zabytki historyczne oraz oryginalna kultura ludowa. Wszystko to sprawia, że Pieniny są one jedynym z najpiękniejszych zakątków Europy.

W artykule opisane zostały wybrane walory krajoznawcze części regionu, znajdującej się w otoczeniu sztucznego Zbiornika Czorszyńskiego, z podziałem na atrakcje przyrodnicze i kulturowe. Weryfikacja aktualnego stanu walorów oraz zagospodarowania turystycznego została dokonana na podstawie inwentaryzacji krajoznawczej wyżej regionu.

Prírodné a kultúrne aktivity Pienin

Pieninská krajina je jedinečná oblasť, ktorá nemá svoj ekvivalent v Poľsku a svojou krásou neustupuje ani Tatrám. Na území len 50 km² je zoskupená pestrosť reliéfu a flóry. Medzi strmými skalami tečie unikátny v európskom meradle Dunajec. Lesná flóra v mnohých miestach je stále prvotného charakteru. Výhľady zo štítov Sokolice, Okraglice alebo Wysokej niektorí správne považujú za jedne z najkrajších v Poľsku.

Okrem krajinných hodnôt Pieniny prezentujú aj iné turistické hodnoty. Lokalizácia Pienin na styku dávnych ciest vedúcich cez Karpaty a na hranici dvoch štátov je zaujímavá z uhla pohľadu historických výskumov. Rozmanité dejiny pieninskej zeme a jej rôznorodé ekonomické a spoločenské premeny odradili sa aj v pestrom, bohatom a fakte vzácnom materiáli kultúrnych pamiatok. Aj z pohľadu etnografie Pieniny sú uprednostnené a ich folklor má jednu nespornú hodnotu: mimo postupujúceho kosmopolitizmu tento folklor je stále živý.

Do turistických hodnôt Pienin patria: malebné krajiny, nevysoké hory, na ktoré môžu vstupovať aj deti, aj staršie osoby a ktoré sú jemnejšie ako ostatné okolité horské pásma, nádherná príroda, početné historické pamiatky a originálna ľudová kultúra. Všetko to spôsobuje, že Pieniny sú jednou z najkrajších oblastí Európy.

V príspevku boli popísané vybrané krajinné hodnoty tej časti územia, ktoré sa nachádzajú v blízkosti vodnej nádrže Czorsztyn, rozdelené na dve skupiny: prírodné atrakcie a kultúrne atrakcie. Verifikácia aktuálneho stavu hodnôt a turistického usporiadania prebiehala na základe krajinej inventarizácie tohto územia.

Dr Adam Mroczka

Akademia Wychowania Fizycznego w Krakowie, Katedra Nauk o Środowisku Przyrodniczym

Wybrane aspekty atrakcyjności turystycznej Babiogórskiego Parku Narodowego w świetle badań ankietowych

Opinie turystów o atrakcyjności Babiogórskiego Parku Narodowego rozpoznano na podstawie badań ankietowych, przeprowadzonych w miejscowości Jablonka w 2009 r. Podczas badań wzięto pod uwagę następujące elementy:

motywację odwiedzin w BgPN,

- cel wyjazdu,
- emocje i wrażenia związane z pobytem w parku,
- sugestie turystów dotyczące wzbogacenia infrastruktury turystycznej na obszarze i w otoczeniu parku,
- postrzeganie przekazu zawartego na tablicach informacyjnych,
- ocenę dostępności i jakości istniejących elementów zagospodarowania turystycznego (w sześciu grupach),
- stopień poparcia rozwoju różnych form turystyki na obszarze parku.

Uzyskane informacje pozwoliły na określenie sylwetki przeciętnego turysty, odwiedzającego Park. Rezultaty badań mogą być pomocne w procedurach decyzyjnych rozwoju turystyki w BgPN.

Vybrané aspekty turistických atrakcií národného parku Babia hora v ankietovom prieskume

Názory turistov o atraktivnosti Národného parku Babia hora na základe anketových prieskumov v obci Jablonka v roku 2009. Počas prieskumu boli zohľadnené nasledujúce prvky:

- motívy návštev v parku,
- cieľ návštevy,
- emócie a zážitky spojené s návštevou parku,
- názory turistov na rozšírenie turistickej infraštruktúry na území a v okolí parku,
- vnímanie informácií poskytovaných na informačných tabuliach,
- hodnotenie dostupnosti a kvality existujúcich prvkov turistických zariadení (v šiestich skupinách),
- stupeň podpory vývoja niektorých foriem turizmu na území parku.

Získané informácie umožnili určiť siluetu bežného turistu, ktorý navštevuje park. Výsledky prieskumu môžu byť nápomocné v procedúrach rozhodovania o rozvoji turizmu v parku.

Dr Małgorzata Muszyńska-Kurnik

Podhalańska Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Nowym Targu, Instytut Rekreacji i Turystyki

Atrakcyjność rekreacyjno-turystyczna Gorczańskiego Parku Narodowego

W artykule podjęto próbę oceny atrakcyjności rekreacyjno-turystycznej Gorczańskiego Parku Narodowego. Analizę przeprowadzono w oparciu o kryteria negatywne i pozytywne przy zastosowaniu metod: Promethee (Preference Ranking Organization Methods of Enrichment Evaluation) oraz Z.Hellwiga.

Na skali atrakcyjności rekreacyjno-turystycznej 23 polskich parków narodowych, po uwzględnieniu w analizie wszystkich kryteriów metodą Promethee, Gorczański Park Narodowy zajął 9. miejsce. Po zastosowaniu metody doboru kryteriów Z. Hellwiga, omawiany park zajął miejsce 14.

Dokonano analizy atrakcyjności rekreacyjno-turystycznej Gorczańskiego Parku Narodowego ze względu na poszczególne grupy walorów. Pod względem walorów dydaktycznych park ten zajmuje wysokie 3. miejsce, pod względem walorów przyrodniczych – miejsce 4., zaś pod względem walorów turystycznych – miejsce 7.

Rekreačná a turistická atraktívnosť Národného parku Gorce

V príspevku je predstavená snaha hodnotenia rekreačnej a turistickej atraktívnosti Národného parku Gorce. Analýza prebiehala na základe negatívnych a pozitívnych kritérií s použitím metód: Promethee (Preference Ranking Organization Methods of Enrichment Evaluation) a Hellwigovej metódy.

V rebríku rekreačnej a turistickej atraktívnosti 23 poľských národných parkov, pri zohľadnení v analýze všetkých kritérií metódou Promethee, Národný park Gorce zaujal 9. pozíciu. Pri použití metódy výberu kritérií Z. Hellwiga, tent park zaujal 14. miesto.

Uskutočnilo sa tiež analýzu rekreačnej a turistickej atraktívnosti Národného parku Gorce zohľadňujúc jednotlivé skupiny hodnôt. Ak ide o didaktické hodnoty tento park zaujal vysokú 3. pozíciu, ak ide o prírodné hodnoty – 4. pozíciu, a ak ide o turistické hodnoty – 7. pozíciu.

Mgr Agnieszka Janas

Podhalańska Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Nowym Targu, Instytut Rekreacji i Turystyki

Koncepcja zastosowania programu konwersacyjnego jako inteligentnego doradcy turysty zorientowanego na dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze

W artykule autorka analizuje zjawisko zastosowania programów konwersacyjnych (chatbotów) w turystyce kulturowej na wybranych przykładach. Dodatkowo artykuł ukazuje korzyści z implementacji tych „inteligentnych” programów w branży turystycznej, a także prezentuje koncepcję zastosowania chatbotów jako inteligentnych doradców turystów zorientowanych na dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze.

Przewiduje się, że w przyszłości programy konwersacyjne będą coraz to popularniejsze, a technologia ich tworzenia coraz doskonalsza. Strony internetowe będą pełne wirtualnych postaci asystujących podczas odwiedzin, odpowiadających na interesujące turystę pytania, doradzających podczas podejmowania decyzji. Chatboty będą obejmować takie stanowiska jak: asystenci biur podróży, wirtualni kelnerzy i recepcjoniści, a także podejmą zadania pracowników świadczących informację turystyczną.

Coraz więcej firm turystycznych dostrzega pozytywne aspekty posiadania chatbotów na swoich stronach, co przekłada się na wielkość implementacji tych programów w ostatnich latach. Zaprezentowana koncepcja inteligentnego doradcy zdecydowanie usprawni proces komunikacji, prezentacji i wyboru oferty turystyki kulturowej, co znacząco przełoży się na jakość podróży i czas podejmowania decyzji przez turystę.

Koncepcia využitia konverzačného robota ako inteligentného turistického poradcu orientovaného na kultúrne a prírodné dedičstvo

V článku autorka analyzuje možnosti využívania konverzačných robotov (chatbotov) v kultúrnom turizme na vybraných príkladoch. Dodatočne v článku sú prezentované výhody z implementácie týchto inteligentných robotov v turistickom odvetví a je tiež predstavená koncepcia využitia chatbotov ako inteligentných turistických poradcov orientovaných na kultúrne a prírodné dedičstvo.

Predpokladá sa, že v budúcnosti popularita konverzačných robotov bude sa stále zvyšovať a technológia ich vytvárania bude sa stále zlepšovať. Webové stránky budú plné virtuálnych postáv, ktoré budú asistovať počas návštevy, poskytovať odpovede na otázky, o ktoré turista ma záujem, poskytovať porady počas rozhodovania. Chatboty zaujmú posty ako: asistenti cestových kancelárií, virtuálni čašníci a recepcní úradníci a budú realizovať úlohy pracovníkov poskytujúcich turistické informácie.

Už čoraz viac turistických firiem vidí pozitívne strany zavádzania konverzačných robotov na svojich webových stránkach, čo odzrkadľuje počet implementácie týchto programov v posledných rokoch. Predstavená koncepcia inteligentného poradcu podstatne zlepší proces komunikácie, prezentácie a výboru ponuky kultúrneho turizmu, čo sa priamo preloží na kvalitu cesty a čas rozhodovania v prípade turisty.

tlumaczenie na j. slovaccki slovenský preklad
Magdalena Gromadzka